

PÅTEGNINGSARK

Riksadvokatembetet
Postboks 8002 Dep
0030 Oslo

Dok nr 01,19

13241269 3448/15-63/AGR012

11. januar 2017

OSLO KATOLSKE BISPEDØMME, M.FL. – OFFENTLIGGJØRING AV PÅTALEVEDTAK MV

Sendes med vedlegg Oslo statsadvokatembeter.

Det vises til statsadvokatens bemerkninger av 19. desember 2016 til brev av 9. desember 2016 fra advokat Erling O. Lyngtveit om statsadvokatens pressehåndtering av påtalevedtak i saken mot Oslo katolske bispedømme, biskop Bernt I. Eidsvig og daglig leder Thuan cong Pham. Videre vises det til brev av 4. januar 2017 fra advokat Lyngtveit. Advokat Lyngtveit er forsvarer for bispedømmet og Eidsvig.

Statsadvokaten besluttet 28. november 2016 å ilegge bispedømmet foretaksstraff i form av en bot på kr 1 million for grovt bedrageri, samt å tiltale Pham for forholdet, mens saken mot Eidsvig ble henlagt etter bevisets stilling. Etter at de involverte var underrettet, sendte statsadvokaten ut en pressemelding om påtalevedtakene. Ved pressemeldingen fulgte forelegget, tiltalebeslutningen og underretningen til partene om avgjørelsen. Underretningsbrevet inneholdt en redegjørelse for sakens faktum og statsadvokatens vurderinger av sentrale spørsmål i saken.

Advokat Lyngtveits anførsler og statsadvokatens bemerkninger:

Advokat Lyngtveit har anført at statsadvokatens mediehåndtering ikke var i tråd med riksadvokatens rundskriv av 12. februar 1981 om meddelelser til offentligheten i straffesaker, særlig punkt IV. 3 om at "[m]eddelelser og opplysninger til offentligheten må være strengt refererende og gitt i en nøktern form uten vurderende kommentarer", samt rapport nr. 1/2000 fra riksadvokatens utredningsgrupper Statsadvokatene og mediene punkt 8.3.

Riksadvokaten oppfatter advokat Lyngtveits brev slik at det ikke er klaget over henleggelsesgrunnlaget, hvilket er bekreftet i advokatens brev av 4. januar 2016. Henvendelsen er ikke betegnet som en klage, men det er anmodet om riksadvokatens vurdering av statsadvokatens pressehåndtering. Kopi av brevet av 9. desember 2016 og statsadvokatens bemerkninger er sendt forsvareren for daglig leder Pham, advokat Brosveet, samt Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

Advokat Lyngtveit har påpekt at statsadvokaten opplyste i pressemeldingen at han "under tvil" hadde "begrenset bedrageriet til minst 2 000 000 kroner fordi det er krevende å fastslå med tilstrekkelig sikkerhet hvor mye statsstøtte OKB uriktig hadde mottatt". Underretningsbrevet inneholdt en redegjørelse for de forhold som ble lagt til grunn ved vurderingen av beløpets størrelse, og bl.a. redegjorde statsadvokaten for det han oppfattet var bispedømmets forståelse av medlemsbegrepet og begrunnet et avvikende syn. Advokat Lyngtveit har anført at dette var forhåndsprosedyre av saken.

Advokat Lyngtveit har videre anført at redegjørelsen for tvil i pressemeldingen svekket effekten av henleggelsen av saken mot biskop Eidsvig. På dette punktet het det i pressemeldingen:

"Mistanken mot biskop Bernt Eidsvig er henlagt på bevisets stilling. Det er ingen holdepunkter for at Eidsvig har hatt direkte befatning med "telefonkatalogmetoden". Statsadvokaten har videre under noe tvil kommet til at Eidsvig ikke hadde en så klar forståelse av medlemsregistrerings-praksisen av det er grunnlag for å ilegge ham et personlig strafferettslig ansvar for ikke å ha grepet inn og stoppet/endret denne."

Underretningsbrevet inneholdt dessuten en redegjørelse for saksopplysninger av betydning for spørsmålet om Eidsvig hadde kunnskap om medlemsregistreringen.

Fungerende førstestatsadvokat Kristian Jarland har bemerket at de siktede og deres forsvarere i et møte 28. november 2016 ble orientert om påtalevedtakene og at de fikk utlevert kopi av forelegget, tiltalebeslutningen, pressemeldingen og underretningsbrevet. De ble gjort kjent med at pressen ville få innsyn i disse dokumentene etter møtet, og det var ingen innsigelser til dette. Advokat Lyngtveit har i brev av 4. januar 2017 gjort gjeldende at dette var et orienteringsmøte hvor statsadvokaten ikke inviterte til noen diskusjon om mediastrategi eller gjennomgang av innholdet i pressemeldingen og underretningsbrevet.

For så vidt gjelder begrunnelsen som ble gitt i underretningsbrevet om beløpets størrelse, har statsadvokaten vist til at beløpet ikke er gjenfinnbart i saksdokumentene samt at det var et stort avvik mellom beløpet som statsadvokaten har lagt til grunn og beløpet som var lagt til grunn av politiet og Kulturdepartementet. Dersom påtalevedtakene ikke hadde vært begrunnet på dette springende punktet ville det vært vanskelig å forstå vurderingen som lå til grunn, jf. Rt. 2009 s. 1439. Under møtet oppfattet statsadvokaten det slik at bispedømmets daværende forsvarer var fornøyd med at det ble gitt en begrunnelse for påtalevedtaket. Når det gjelder begrunnelsen for henleggelsesbeslutningen har statsadvokaten bl.a. bemerket at den tilstrebes å være saklig, nøktern og nyansert, og at begrunnelsen gir partene et grunnlag for å vurdere en eventuell klage. Det var en betydelig mediainteresse for saken, og opplysningene i underretningsbrevet var i stor grad kjent for offentligheten. Saken berører flere tusen personer som uten deres ønske har blitt oppført som medlemmer, men som har ikke noen formell rolle i saken slik at deres informasjonsbehov i hovedsak blir dekket av medias omtale av saken.

Reglene om offentliggjøring av påtalevedtak:

Adgangen for påtalemyndigheten til å offentliggjøre påtalevedtak og andre taushetsbelagte opplysninger fra straffesak på eget initiativ er regulert i politiregisterloven § 34 og politiregisterforskriften § 9-8. Etter § 34 nr. 1 kan opplysninger offentliggjøres bl.a. "for å gi saklig og nøktern informasjon om hendelser av allmenn interesse". Opplysningene skal gis i en "refererende og nøktern form", jf forskriften § 9-8. Forskriftsbestemmelsen er en kodifisering (regelfesting) av punkt IV. 3 i riksadvokatens rundskriv av 12. februar 1981.

Riksadvokatens arbeidsgruppe har i rapport nr. 1/2000 punkt 8.3.2 vist til at begrunnelsen for en henleggelse etter bevisets stilling i alminnelighet ikke blir kommentert, og har anbefalt at denne praksis bør fortsette. "Opplysninger om hvor nær, eller langt fra, man var en positiv påtaleavgjørelse vil bare skape uro og er uheldig også av andre grunner". Det er imidlertid anbefalt at man unntaksvis begrunner henleggelsen selv om det kan være belastende for de involverte. Blant momenter som kan inngå i vurderingen er det pekt på "om avgjørelsen vil bli offentlig kjent og hvordan begrunnelsen i så fall vil bli oppfattet av de berørte og allmennheten".

Uttalelser som går utover det refererende og nøkterne vil kunne komme i konflikt med uskyldspresumsjonen, som er et grunnfestet prinsipp i norsk strafferett, nedfelt i Grunnloven § 96 annet ledd samt Den europeiske menneskerettskonvensjon art. 6 nr. 2 og FNs konvensjon om beskyttelse av sivile og politiske rettigheter art. 14 nr. 2. Selv om reglene åpner for at påtalemyndigheten kan begrunne sine avgjørelser offentlig, må det ikke gis begrunnelser som kan gi grunnlag for å trekke en henleggelse i tvil eller som konstaterer skyld før det er rettskraftig avgjort.

Riksadvokatens vurdering:

Saken har utvilsomt offentlig interesse og berører dessuten en rekke enkeltpersoner som i hovedsak har fått sitt informasjonsbehov dekket ved mediaomtale. Det er ikke tvilsomt at det var adgang til å offentliggjøre tiltalen og forelegget. Spørsmålet er om opplysningene i pressemeldingen og underretningsbrevet gikk lenger enn de nevnte bestemmelsene gir grunnlag for. Dersom partene og deres advokater ikke hadde innvendinger til offentliggjøringen kan det være et moment ved vurderingen, men neppe et viktig moment når de ikke hadde god tid til å vurdere innholdet i dokumentene. Det er adgang til å offentliggjøre opplysninger som er alminnelig kjent, jf politiregisterloven § 24 nr. 2. Riksadvokaten har ikke en fullstendig oversikt over hvilke av opplysningene i underretningsbrevet som var alminnelig kjent før brevet ble offentliggjort. Da dette uansett ikke er avgjørende for riksadvokatens vurdering har en ikke funnet grunn til å innhente nærmere opplysninger om dette.

I saker av allmenn interesse synes det i dag å være et økende ønske fra allmennhetens/medias side om å få begrunnelser for henleggelsesbeslutninger og andre påtalevedtak som ikke får en rettslig behandling. Det samme kan være tilfelle for tiltaler/forelegg hvor grunnlaget i siktelsen er begrenset – som her hvor beløpet i tiltalen og forelegget var lavere enn det som var lagt til grunn av bl.a. politiet. I dag stilles generelt større krav til begrunnelser for avgjørelser i straffesaker, slik Rt. 2009 s. 1439 er et eksempel på. Selv om det fortsatt er slik at påtalemyndigheten i alminnelighet ikke kommenterer en henleggelse etter bevisets stilling, er det i saker med stor offentlig interesse ikke bare anledning til å gjøre allmennheten kjent med de sentrale vurderinger som lå til grunn for henleggelsesvedtaket, men det er i mange tilfeller ønskelig at det gjøres. I denne saken var det dessuten et særlig behov for å offentliggjøre begrunnelsen for påtalevedtakene fordi en rekke personer som er berørt av saken har fått sitt informasjonsbehov dekket via media.

Ved utformingen av begrunnelse er det imidlertid viktig at påtalemyndigheten er særlig oppmerksom på de krav som uskyldspresumsjonen stiller til at avgjørelsen ikke må gi grunnlag for å trekke en henleggelse i tvil. Det må heller ikke gis opplysninger som kan gi grunn til å reise spørsmål om siktede burde ha vært tiltalt for et mer omfattende forhold, eller som kan oppfattes som skyldkonstatering eller forhåndsprosedyre over en tiltale/forelegg eller andre positive påtalevedtak. Særlig tilbakeholdenhet med å redegjøre for vurderingene som ligger til grunn for positive påtalevedtak må utvises. Det kan være en vanskelig balansegang å ivareta behovet for informasjon på den ene side og hensynet til uskyldspresumsjonen på den annen side. Hvor langt det er ønskelig og forsvarlig å begrunne en avgjørelse vil bero på et skjønn hvor det er rom for individuelle vurderinger, men påtalemyndigheten skal ved vurdering være særlig oppmerksom på uskyldspresumsjonen og kravet til "saklig og nøktern" informasjon.

Det kan reises spørsmål om redegjørelsen for saksforholdet og statsadvokatens vurderinger i underretningsbrevet var for detaljert om omtvistede punkter. På den annen side er underretningsbrevet skrevet i en nøktern og saklig form, og statsadvokaten har utvilsomt foretatt en samvittighetsfull vurdering av om påtalevedtakene burde grunngis av hensyn til

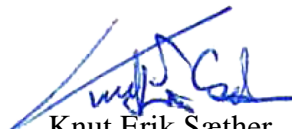
informasjonsverdien, hvilke punkter som skulle begrunnes og hvor inngående redegjørelsen skulle være. Denne vurderingen må etter riksadvokatens syn anses for å ligge innenfor statsadvokatens skjønsmessige spillerom.

Det er en viss praksis for at påtalemyndigheten gir uttrykk for at en har vært i tvil om henleggelsesvedtak. Statsadvokatens uttalelse om at det var "noe tvil" om henleggelsesvedtaket går ikke særlig lenger enn det som en kan finne eksempler på i andre saker. Riksadvokaten finner på denne bakgrunn ikke grunn til å kritisere statsadvokaten for uttalelsen. Saken illustrerer likevel at slike uttalelser kan være egnet til å trekke henleggelsesvedtaket i tvil, med de uheldige virkninger dette fører med seg. Riksadvokaten vil, basert blant annet på erfaringene fra denne saken, i nye retningslinjer om mediekontakt innskjerpe at det ikke skal gis uttrykk for at påtalemyndigheten har vært eller er i tvil om det er riktig å henlegge en straffesak. Det bør fortsatt være adgang til å gi en nøktern og saklig beskrivelse av bevissituasjonen, men ikke noen sammenfattende karakteristikkk av hvor sikker man er på at avgjørelsen er korrekt.

Påtalemyndigheten bør heretter ikke gi uttrykk for at en har vært i tvil om bevisresultatet ved henleggelse. At det ikke bør uttrykkes tvil om konklusjonen er ikke til hinder for at det f.eks. redegjøres for bevis som trekker i ulik retning eller at det påpekes tvil ved vurderingen av de enkelte bevis.

Underretning er gitt ved gjenpart av påtegningen.

RIKSADVOKATEMBETET, POSTBOKS 8002 DEP, 0030 OSLO

Knut Erik Sæther
ass. riksadvokat

Anne Grøstad
førstestatsadvokat

Gjenpart:

- Advokatfirmaet Hjort DA, advokat Erling O. Lyngtveit, postboks 471 Sentrum, 0105 Oslo
- Advokatfirmaet Elden DA, advokat Anders Brosveet, postboks 6684 St Olavs plass, 0129 Oslo
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus, postboks 8111 Dep., 0032 Oslo